

**ПРЕДМЕТ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ,
ПОЄДНАНИХ З ОТРИМАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ,
ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

Ігор Дмитрович ГАВРИЛЮК,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Корупційні злочини, поєднані з отриманням неправомірної вигоди, – це суспільно небезпечні, кримінально карані діяння, які вчиняються спеціальним суб'єктом шляхом використання наданих йому службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди для себе чи інших осіб [1]. Указаний різновид кримінальних правопорушень завдає значної шкоди суспільним інтересам, оскільки «підривають авторитет і порушують встановлений порядок функціонування та нормальну діяльність органів державного апарату, апарату місцевого самоврядування й інших юридичних осіб незалежно від форми власності» [2, с. 174]. Тому питання про запобігання корупційним проявам, посилення з боку держави заходів контролю та протидії корупційним правопорушенням ніколи не втрачають своєї актуальності. У цьому контексті залишається актуальним і розроблення нових і вдосконалення існуючих рекомендацій щодо своєчасного виявлення й ефективного розслідування кримінальних злочинів узагалі й такого його різновиду, як пов'язаних із отриманням неправомірної вигоди. Це пояснюється тим, що, по-перше, кримінальне та кримінальне процесуальне законодавства, а також законодавство у сфері запобігання корупції зазнають регулярних змін, по-друге, механізм учинення корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди вдосконалюється, зокрема видозмінюються способи їх учинення, а значить і слідова картина.

У контексті вищенаведеного важливим завданням криміналістичної науки є формування методики розслідування корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди. З цією метою варто узагальнити відомості про типові ознаки механізму їх скоєння та сформулювати відповідну криміналістичну характеристику. Якщо ж вести мову про корупційні злочини, пов'язані з отриманням неправомірної вигоди, окремо слід наголосити, що названий різновид корупційних кримінальних правопорушень виокремлено за таким критерієм як предмет посягання. У зв'язку з чим останній займає ключове місце в криміналістичній характеристиці корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди. Тому завданням представленого дослідження є виокремлення типових ознак предмету виокремленої категорії злочинів.

Так, із самої назви помітно, що предметом корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, є неправомірна вигода. Законодавче визначення останньої наводиться у законі «Про запобігання корупції» та КК України. Зокрема, згідно з абз. 7 ч. 1 ст. 1 вказаного нор-

мативно-правового акта «неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав» [1]. У примітці до ст. 160 КК України зазначається, що «у цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти продукти харчування, спиртні напої та тютюнові вироби, незалежно від їх вартості, а також грошові кошти, товари (крім матеріалів агітації, визначених законом), послуги, роботи, пільги, переваги, подарункові сертифікати, цінні папери, кредити, лотерейні білети, інші матеріальні та нематеріальні активи, вартість яких перевищує 0,06 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, які на безоплатних або на інших пільгових умовах пропонуються, обіцяються, надаються кандидатам, виборцям, учасникам референдуму або членам виборчої комісії, комісії з референдуму чи одержуються зазначеними особами» [3], а в примітці до ст. 364¹ КК України вказується, що «у статтях 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав» [3]. З наведеного видно, що по відношенню до корупційних злочинів законодавець пропонує вживати ідентичне розуміння неправомірної вигоди, а дещо відмінне тлумачення наводить по відношенню до кримінальних правопорушень проти виборчих прав і свобод людини і громадянина.

Разом із тим у наукових працях здійснюються спроби, керуючись законодавчим трактуванням неправомірної вигоди, визначити її сутність шляхом виокремлення властивих їй ознак. Як приклад, Г.С. Крайник стверджує, що «можна виокремити такі обов'язкові ознаки неправомірної вигоди: 1.1) майно, у тому числі грошові кошти; 1.2) переваги; 1.3) пільги; 1.4) послуги; 1.5) нематеріальні активи; перелічене: 2.1) обіцяють; 2.2) пропонують; 2.3) надають; 2.4) одержують; 3) це відбувається без законних на те підстав» [4, с. 196].

Більш удале трактування неправомірної вигоди та її ознак наводить сектор запобігання та виявлення корупції Державної аудиторської служби України. Зокрема, він пояснює, що неправомірна вигода вирізняється предметом, метою, розміром і наслідками. Зокрема, вона включає в себе матеріальні та нематеріальні блага у будь-якій формі, а саме: гроші у будь-якій формі та у будь-якій валюті; майно у всіх можливих формах і проявах та права на майно; переваги, пільги, послуги будь-якого характеру, за умови, що вони надаються виключно службовій особі і пересічні громадяни чи інші службові особи не можуть отримати такі переваги, пільги, послуги, або вони надаються на значно кращих умовах, ніж для інших; нематеріальні активи, тобто права на об'єкти інтелектуальної власності, такі як аудіо, відео продукція, книги, комп'ютерні програми, товарні знаки тощо; вигоди нематеріального чи негрошового характеру, як правило, певні дії, які не тягнуть за собою надбання майна чи якихось матеріальних цінностей, економії грошових коштів тощо. При цьому метою неправомірної вигоди є обіцянка, пропозиція, надання або одержання без законних на те підстав. Роз-

мір неправомірної вигоди не має значення, а наслідком її отримання, обіцянки або пропозиції є корупційне правопорушення [5].

Щодо криміналістичної характеристики предмету корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, то за результатами слідчої та судової практики їх досудового розслідування можна навести наступні групи предметів указаної категорії кримінальних правопорушень:

– грошові кошти (87,6 %), зазвичай, у готівковій формі, в іноземній [6] та національній валютах [7];

– інше майно (матеріальні цінності, транспортні засоби, т. п. – 9,8 %);

– переваги, пільги, послуги (2,6 %) (наприклад, переваги в подачі під навантаження/вивантаження необхідних вагонів або їх необхідної кількості, прискорення або затримка вагонів на залізничних станціях [8]).

Отже, криміналістична характеристика предмету корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, формується шляхом виокремлення його типових ознак з урахуванням нормативного визначення неправомірної вигоди, кримінально-правової характеристики предмету досліджуваних злочинів і особливостей механізму їх учинення.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

2. Пчеліна О.В. Щодо криміналістичного визначення злочинів у сфері службової діяльності корупційної спрямованості. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження професора М.В. Салтевського* (м. Харків, 8 листопада 2017 р.). Харків, 2017. С. 173–175.

3. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

4. Крайник Г.С. Неправомірна вигода як предмет корупційних злочинів в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 27. С. 192–201.

5. Подарунки. Неправомірна вигода. Корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення. К.: Державна аудиторська служба України, Сектор запобігання та виявлення корупції, 2021. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/c3a3167a-b4d5-49f3-9c9d-57a84060b0eb_Подарунки_Неправомірна_вигода.pdf.

6. Справа № 599/1300/19. Судове провадження № 1-кп/599/60/2019. Кримінальне провадження № 42019211180000007. *Матеріали Зборівського районного суду Тернопільської області*.

7. Справа № 638/2972/21. Судове провадження № 11-кп/638/1102/21. Кримінальне провадження № 42020221280000170. *Матеріали Держинського районного суду м. Харкова*.

8. Справа № 130/1063/19. Судове провадження № 1-кп/130/61/2020. Кримінальне провадження № 22019020000000019. *Матеріали Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області*.